

цього, з матеріалів кримінальних проваджень, де потерпілими є малолітні або неповнолітні, можна зробити висновок, що адміністрація шкіл або дошкільних закладів характеризують такі сім'ї здебільшого негативно. Допитані під час досудового розслідування штатні психологи та педагоги, які контактували з сім'ями, де було вчинено злочини, наголошували, що діти, як правило, засвоювали навчальну програму не в повному обсязі, мали негативні або посередні успіхи в навчанні, систематично пропускають заняття без поважних причин. Крім цього, свідки, з числа сусідів або близького оточення злочинців, під час допиту заявляли, що притягнуті до відповідальності зловживали алкогольними напоями, в результаті чого нехтували обов'язками по догляду за дітьми.

Проведеним дослідженням встановлено, що 14,29 % сімей, де батьків (опікунів чи піклувальників), яких було притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 166 КК України, знаходились на обліку служби у справах дітей та сім'ї, як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах. Проведеним опитуванням посадових осіб соціальних служб, зокрема служби у справах дітей, встановлено, що особи, які вчинили злочини, передбачені ст. 166 КК України, систематично нехтують вказівками працівників служб. Під час обстеження умов проживання дитини, як правило, фіксується незадовільний санітарний стан помешкання. До того ж, батьки потерпілого досить часто перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

Розглядаючи біологічні ознаки особи злочинця, можна сказати, що найчастіше вчиняють даний злочин жінки, а саме 93,75 %. Проведений аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що середній вік притягнутих до відповідальності осіб складає, в переважній більшості, 30-35 років (76,84 % випадків).

З огляду на специфіку досліджуваного нами питання, можна наголосити, що дослідження відомостей про особу злочинця, під час розслідування злісного невиконання обов'язку по догляду за дитиною або особою щодо якої встановлена опіка чи піклування, дає змогу слідчому встановити дані про: спосіб вчинення злочину; наявність ознаки «злісність» в діяннях злочинця, яка є однією з обов'язкових вимог притягнення до кримінальної відповідальності. Також це дозволить приймати рішення про проведення необхідних судових експертиз, ініціювати проведення слідчих (розшукових) дій та забезпечити виконання завдань досудового розслідування.

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіційний сайт Офісу генерального прокурора: веб-сайт URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 02.03.2023).

2. Павлова Н.В., Птушкін Д.А., Чаплинський К.О. Теоретичні засади методики розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням об'єктів нерухомого майна: монографія. Дніпро, 2019. 196 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Офіційний сайт Верховної ради України: веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення 02.03.2023).

УДК 343.102

DOI: 10.31733/17-03-2023-448-451

Альберт ВОЛЬТОБРИСОВ

студент ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Анатолій ЧЕРНЕНКО**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

РОБОТА ТА МЕЖІ КОМПЕТЕНЦІЇ СЛІДЧОГО СУДДІ В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В Україні з 24. 02. 2022 введено воєнний стан [1]. На сьогодні, у період війни в Україні слідчі судді відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання міжнародних стандартів. Стандартів міжнародного гуманітарного права та захисту прав людини. Вони здійснюють контроль за його проведенням у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі

злочинами проти миру, проти людяності та військовими злочинами, які вчиняє зараз Російська Федерація.

Буде розглянуто важливість слідчих суддів в умовах війни в Україні та їхню роль у забезпеченні правопорядку та боротьбі зі злочинністю, також відповідність стандартам Європейського Союзу.

З урахуванням історії, дуже непогано працює інститут слідчого судді в Франції. Під час проведення слухання слідчий суддя має широкий спектр повноважень. Він може видати «ордери» (в Україні це «ухвала»), що дозволяють органам влади провести обшук за місцем проживання обвинуваченого та вилучити необхідні докази. Він також може видавати ордери на присутність інших осіб як свідків, або він може вимагати експертів для надання показань. Якщо є суперечливі показання, свідки допитуються одночасно один з одним і часто з обвинуваченим. Наприкінці слухання прокурор може, якщо забажає, представити свою думку у формі прохання. Зібрані докази та показання свідків об'єднуються у досье даної справи, яке служить орієнтиром для слідчого судді під час наступного пленарного засідання у відкритому судовому засіданні, зокрема для перевірки показань. Досье доступне стороні захисту в повному обсязі, щоб елемент несподіваності був виключений з основного слухання. Однак досье недоступне для журі, яке має засновувати своє рішення на фактах, представлених у відкритому судовому засіданні. Саме на основі цього досье слідчий суддя приймає рішення щодо передачі справи до суду [6]. Слід відзначити, що через історичні обставини Іспанія, Бельгія та Королівство Нідерланди є країнами, що відтворюють французьку модель у своїй власній системі влади. Вони повністю або в значній мірі використовують описані французькі інститути. Саме такі межі компетенції в певній мірі є і в нашому законодавстві.

Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України ст. 3 ч. 1 п. 18, слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, – голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду [2]. Суд першої інстанції – це судовий орган, який розглядає справи вперше та приймає у них судові рішення. Суд першої інстанції приймає рішення щодо справ, які відносяться до його компетенції, тобто визначених законом питань. Рішення суду першої інстанції можуть бути оскаржені до вищих судових інстанцій. Як вже зазначено, слідчий суддя має важливе значення в кримінальному судочинстві. Він є носієм повної судової влади і здійснює діяльність, спрямовану на захист конституційних прав та свобод особи на досудових стадіях кримінального провадження. Слідчий суддя належить до судового органу і виконує свої повноваження від імені суду згідно з положеннями ст. 127 Конституції України (правосуддя здійснюють судді) [3].

Роль слідчого судді полягає у забезпеченні законності в кримінальному провадженні та захисті прав і свобод особи, забезпеченні змагальності на досудовому провадженні та уникненні необґрунтованого обмеження прав і свобод. Законодавство України регулює повноваження та функції слідчого судді в кримінальному провадженні. Таке регулювання здійснюється згідно з чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі КПК України).

Визначимо порядок обрання на посаду слідчого судді. Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. До обрання слідчого судді відповідного суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду (ч. 7 ст. 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [4].

Дуже важливим питанням є незалежність слідчих суддів, тобто принцип незалежності суду та суддів. Принцип незалежності суддів передбачає, що судді повинні бути незалежними від будь-якого впливу або думки різних органів державної влади й управління, посадових осіб, громадських організацій, партій чи рухів, засобів масової інформації, окремих громадян. Гарантії незалежності суду та суддів можуть бути класифіковані як процесуальні, правові, організаційні та матеріальні. Уникнення реального або потенційного конфлікту інтересів є однією зі складових незалежності судді, що може мати різні форми, такі як родинні та/або дружні відносини з учасниками кримінального провадження, зокрема прокурором, захисником, підозрюваним, обвинуваченим чи

експертом.

Слідчий суддя є досить новим суб'єктом в сфері кримінального процесу України, але доволі важливим з погляду на його обов'язки. Зокрема: 1. Кожен слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться особа, яка тримається під вартою, має право постановити ухвалу, якою зобов'язати будь-який орган державної влади чи службу особу забезпечити додержання прав такої особи. 2. Якщо слідчий суддя отримує з будь-яких джерел відомості, які створюють обґрунтовану підозру, що в межах територіальної юрисдикції суду знаходиться особа, позбавлена свободи за відсутності судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варти після внесення застави в установленому КПК України порядку, він зобов'язаний постановити ухвалу, якою має зобов'язати будь-який орган державної влади чи службу особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для з'ясування підстав позбавлення свободи. 3. Слідчий суддя зобов'язаний звільнити позбавлену свободи особу, якщо орган державної влади чи служба особа, під вартою яких тримається ця особа, не надасть судового рішення, яке набрало законної сили, або не доведе наявності інших правових підстав для позбавлення особи свободи (п. 1-3 ст. 206 КПК України) [2].

Судове рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироку, які мають відповідати вимогам, передбаченим ст. 369, 371–374 КПК України [2].

Враховуючи, що вирішення будь-якого теоретичного та практичного питання спирається, перш за все, на наукову базу, тобто нормативно-правові акти, діяльність та винесення рішень слідчих суддів повноцінно регулюється законами.

Підсумовуючи усе вищесказане можна зробити висновок, що важливість слідчих суддів та їх дій в Україні є дуже важливим питанням, бо це пришвидшує правосуддя та забезпечує право кожної людини на справедливий суд. Основною функцією слідчого судді є забезпечення додержання законів під час проведення досудового розслідування, захист прав і свобод особи, а також забезпечення об'єктивності та неупередженості в розслідуванні кримінальних справ. Також, функціями слідчого судді є прийняття рішення про затримання, арешт або обмеження волі підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення.

Щодо функціонування інституту слідчих суддів необхідно враховувати положення Рекомендації № R (86) 12 Комітету міністрів Ради Європи від 16 вересня 1986 р., зокрема дотримання у їх діяльності: 1) принципу єдності (має діяти єдина територіальна система слідчих суддів, а всі їх акти повинні мати однакову обов'язкову юридичну силу й виконуватися відповідними органами й посадовцями); 2) принципу організаційної автономності, відповідно до якого система слідчих суддів утворює окрему ланку у складі судів загальної юрисдикції; 3) принципу незалежності організації й діяльності, тобто слідчі судді повинні здійснювати свої процесуальні повноваження незалежно від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій та інших громадських об'єднань тільки на підставі закону й внутрішнього переконання [5, с. 14].

Отже, слідчий суддя – це суддя, який відповідно до законодавства дає дозвіл на проведення різних видів слідчих та розшукових дій, включаючи негласні. Має право змінювати, переглядати або скасовувати заходи, пов'язані з кримінальним провадженням та запобіжними заходами. Здійснює судовий контроль за дотриманням прав та свобод учасників провадження. Бо, основним завданням судового контролю на досудовому розслідуванні є забезпечення контролю за тим, щоб не порушувалися права та свободи людини, і щоб все відповідало принципу верховенства права, яке зазначено в 8 статті Основного Закону нашої країни [3]. Інші завдання, такі як захист прав потерпілого та інших учасників кримінального провадження, розгляд клопотань сторін щодо процесуальних питань у межах змагальності, мають другорядне значення. Це означає, що їх виконання також важливе, але не є головною метою судового контролю.

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 : станом на 18 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 5 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 27.02.2023).

3. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII : станом на 23 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 27.02.2023).

5. Скрипіна Ю.В. Слідчий суддя в системі кримінально-процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Ю.В.Скрипіна; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого.–Харків, 2008. –21с.

6. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Juge d'instruction | French law. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/juge-dinstruction> (date of access: 28.02.2023).

УДК 343.14

DOI: 10.31733/17-03-2023-451-453

Валерія ДІМІТРІЄВА

студентка ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Анатолій ЧЕРНЕНКО**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ЯК ЗАСОБИ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ДЕРЖАВІ

Швидке та ефективне розслідування злочинів є пріоритетним та найголовнішим в діяльності органів досудового слідства та й держави в цілому, тому що саме це один із шляхів забезпечення безпеки кожного громадянина, держави і суспільства. Проблема розкриття й розслідування злочинів є однією з найбільш важливих і складних у справі боротьби зі злочинністю, а звідси й у досягненні безпеки в нашій державі. Важливе місце в цій сфері належить слідчим (розшуковим) діям (далі – слідчі дії), які визначають основні параметри та особливості заходів по розкриттю злочинів. Звідси вищезазначене свідчить про актуальність дослідження особливостей слідчих дій як засобів збирання доказів у кримінальному процесі.

Потреба дослідження слідчих дій як моделі реальної обстановки розслідування злочинів викликана зміною кримінального процесуального законодавства, появою нових видів злочинів, способів і засобів їх вчинення, використанням у процесі злочинної діяльності технічного оснащення високого рівня, підвищенням психологічної підготовки злочинців та їх обізнаністю про прийоми і методи роботи органів з розслідування злочинів, у результаті чого зростає необхідність удосконалення досудового слідства, зокрема, щодо провадження слідчих дій.

Слід наголосити, що основним засобом збирання та/або перевірки доказів у кримінальному провадженні є слідчі дії. Від того, наскільки точно будуть дотримані вимоги кримінального процесуального закону та криміналістичні рекомендації під час їх проведення, залежить можливість усебічного, повного й неупередженого встановлення обставин, які мають значення для кримінального провадження та відповідно виконання його завдань [1, с. 105]. Саме тому законодавець приділяє значну увагу регламентації цього процесуального інституту [2, с. 135].

У процесі розслідування конкретного злочину перед слідчим стоять відповідні завдання, які допомагають слідчому вибудувати у своїй свідомості інформаційну модель події, котра підлягає розслідуванню. З метою ефективного розслідування доцільним видається побудова завдань при розслідуванні окремих видів злочинів.

Для того, щоб швидко і повно розкрити будь-який злочин і визначити винуватих осіб при розслідуванні, необхідно знати певні кримінально-правові і криміналістичні особливості окремих видів злочинів, методичні принципи їхнього розслідування, а також, безумовно, особливості застосування слідчих дій в специфічних умовах розслідування різних видів злочинів.

Безумовно, що успіх розкриття та розслідування злочинів багато в чому залежить від того, наскільки оперативно, чітко та послідовно з урахуванням слідчих ситуацій, що склалися, організовані та проведені необхідні слідчі, оперативно-розшукові та інші дії одразу після виявлення злочинної події.